

Celek je víc než jen souhrn jeho částí

Ema Nevřelová

9.10.2004

Gymnázium PORG - Libeň

Aristoteles ve své knize *Metafysika* napsal, že celek je víc než jen souhrn jeho částí a já netuším, zda vůbec existuje výstižnější citát popisující Evropu. Když mluvím o Evropě, tak ve skutečnosti mluvím spíše o Evropské unii, je to právě ona unie, která tvoří velkou část evropských hodnot. Zajímavostí je, že slovo unie pochází ze spojení dvou latinských slov. Prvním z nich je unus, tedy jedna, a druhým z nich je unio, tedy jednota nebo soulad, a Evropa pro mě je jedna velká rodina, která není vymezená jasně stanovenými hranicemi, je vzdělaná, svobodná, ale jako každá rodina rozhodně není dokonalá. Stojí na jednotlivcích a jsou to právě rozhodnutí jednotlivců, která tvoří celek - tedy její hodnoty a ideály. Kromě celku je pro mě také rovnováhou a jakousi zlatou střední cestou mezi velmocemi. Jsme sice obklopeni Čínou a Ruskem z jedné strany a Spojenými státy ze strany druhé, navzdory tomu nejsou našimi primárními zbraněmi ty jaderné. Mnohem častěji využíváme k řešení vyhocených konfliktů své vzdělání, empatii a zdravý rozum. Díky tomu se stále držíme uprostřed mezi zrychlenou, technologicky vyspělou Amerikou a diktátorskou, silně konzervativní Čínou a Ruskem. K rovnováze nám bez sebemenších pochybností pomáhá i odlišná historie. Není tomu dlouho, co mnoho evropských států při konfliktech ani nestálo na stejné straně. Možná právě proto jsme dnes schopni snáze pochopit a odpustit. Dokážeme se spojit, protože tušíme, že historicky nám rozdělení a boj proti sobě nikdy nepomohl a víme, že nic není černobílé, a tak se zbytečně nehrneme ani jedním směrem.

Tohle pro mě představuje Evropa, ale co pro mě opravdu znamená být Evropankou? Nejdříve bych řekla, že každý, kdo je součástí Evropy, má vlastně dvojí občanství, jedno ze země, kde se narodil a vyrůstal a druhé evropské, takže být Evropankou pro mě mimo jiné znamená i mít tak trochu rozdvojenou osobnost. Ovšem pokud se mám ve vší vážnosti zamyslet, co je pro mě v rámci mého pomyslného evropského občanství opravdu důležité, tak je to jednoznačně aktivně se zajímat o dění kolem sebe a nebyť lhostejná k bezpráví. Navíc si velmi neskromně dovoluji tvrdit, že občanský aktivismus, který se pojí nejen s generací mladých lidí, nemá nikde jinde ve světě tak silný dopad jako právě v Evropě. Jedním příkladem za všechny je švédská aktivistka Greta Thunberg, která upozorňuje na problémy spojené s klimatem a tlačí politiky k přijímání razantnějších opatření v boji proti klimatické změně. I když je mnohdy zesměšňována a nenáviděna, tak já ji vnímám spíše jako reprezentantku mladých a odolných Evropanů. Myslím, že být Evropankou je právě o mnoha vlastnostech, které Greta zosobňuje. Ze své jinakosti dokázala udělat svou přednost, zajímá ji podoba naší budoucnosti, nebojí se vyjádřit svůj názor a v neposlední řadě je schopna ukázat i svou zranitelnost. To, že se zajímáme o budoucnost, je jednou z našich velkých předností. Mnoho společností a národů po celém světě se zajímá jen o to, co je teď a tady. I když žít v přítomném okamžiku má nespočet výhod a zbavuje to člověka stresu z budoucnosti, tak si nemyslím, že je to chování dlouhodobě udržitelné. V Evropě nad budoucností přemýšlíme, sice to není až tak důležité pro nás, myšleno obyvatele, kteří zde žijí dnes. Je to ale vstřícné gesto směrem k budoucím

generacím. Protože právě oni budou v naší budoucnosti žít a budou se s ní muset vypořádávat. Navíc většina z nás si někde v hloubi duše zřejmě přeje, abychom tu po sobě zanechali alespoň drobný odkaz budoucím generacím. Já osobně si neumím představit lepší odkaz než zdravou a prosperující planetu. Věřím, že v tom, co pro mě znamená být Evropankou, by se pravděpodobně našel nejméně jeden mladý člověk. Nicméně je asi nesmyslné předpokládat, že tyto vlastnosti spojují všechny Evropany a zřejmě se najdou i tací, kteří by se nenašli v ničem. Co když je ale tohle, právě to, co nás doopravdy spojuje? Každý jsme naprosto jedinečný, ale pro fungování naší společnosti naprosto nepostradatelní. Tím, že neustále měníme názory, vyvíjíme se, vzděláváme se a díváme se na svět každý den trochu jiným a jedinečným pohledem. Protože právě svoboda měnit se a být jedinečným nám umožňuje posouvat se nejen v rovině osobní, ale i celospolečenské.

Na cestě za svou jedinečností a formováním vlastního názoru však čeká mnoho nástrah, jednou z nich, deroucí se poslední dobou stále častěji na povrch, jsou dezinformace. Nedovedu ani spočítat, kolikrát jsem slyšela konverzace o tom, jak nám Evropská unie zakáže pomazánkového másla a rum. Tahle dezinformace je už v podstatě takovým neškodným evergreenem mezi všemi nepravdivými informacemi, ale dezinformace mohou mít i mnohem horší dopad. V případě, že se například jako ve Velké Británii přestaneme konfrontovat s důvody pro a proti členství v Evropské unii, nebo jiné evropské organizaci, dospějeme do bodu, kdy snadno podlehneme lživým konstrukcím. To pak může dojít až k tomu, že máme pocit, že být součástí celku je nutně špatné a až po vystoupení z něj si uvědomíme i jeho přínosy. Pokud se ale oprostíme od různorodých a radikálních názorů, které zabírají velkou část internetového prostoru, dojdeme k prozření, že to jestli se cítíme být evropskými občany opět závisí jen na nás. A tak si říkám, je vůbec možné se v tom množství různých navzájem si protirečících zpráv vyznat? A dokážeme ještě stále definovat, kdo vlastně jsme a kam patříme, jen na základě našich vnitřních pocitů? Pokud chceme být součástí moderní evropské společnosti, tak musíme bezesporu počítat s tím, že to vyžaduje „ostré lokty“, musíme se prodírat mořem definicí toho, co Evropa vlastně je a zda instituce v rámci tohoto kontinentu mají, nebo nemají v našich životech místo a také musíme zůstat pravdiví sami k sobě. Jak už jsem ale naznačila, je naprosto zásadní se nad tím jednou za čas zamyslet. Máme-li totiž zas a znovu nacházet rovnováhu, kterou dle mého názoru Evropa symbolizuje. Musíme vědět, že za hromadou dezinformací, polarizací společnosti a nálepkováním osob s jiným názorem nás čeká naše vlastní definice toho, co pro nás znamená být Evropany. Právě tím, že s naší vlastní definicí pracujeme, se každý den přibližujeme k Evropě podobné té v našich představách.

Jedním z důsledků dezinformací a další překážkou na cestě k poznání a rozvoji našeho evropského občanství je i polarizace společnosti. Stavět se dnes kladně, nebo negativně vůči Evropské unii, nebo obecně k Evropě jako celku, je velmi jednoduché. Ještě snazší je dostat nálepkou rádobu intelektuála, co chce přijímat migranty, nebo nevzdělanec, co se nechá opít rohlíkem a koblihou. Jsou to právě nálepky, které nám často komplikují možnost postavit se za náš názor. Zběsile se jim snažíme vyhýbat a pokud už to vypadá, že nějakou dostaneme, radši přestaneme svůj názor říkat nahlas. Místo toho, abychom jako svobodná společnost zkusili debatovat a snažili se dojít k vzájemnému porozumění, nebo alespoň respektu k druhým, raději někomu předem na čelo nalepíme imaginární nálepkou a razantně se proti

němu vymezíme. Jestliže pro nás má být Evropa balancem, tak je důležité nálepky nechat v sešitě ze základní školy a raději uvažovat kriticky a konfrontovat se i s názory protistrany, i když se nám vůbec nelíbí. Polarizaci společnosti totiž pravděpodobně nemůžeme zabránit jinak než tím, že se nebudeme příliš vzdalovat od jejího středu. Nemyslím tím, že nemáme mít vlastní názor, ale spíše je důležité vždy počítat s faktem, že někdo může a pravděpodobně má jiný názor. Automaticky to ale neznamená, že se od něj máme bleskurychle vzdálit k břehu, na němž nás čeká utopistická představa naší neomylnosti. Nebo ještě hůře, že naopak odsuneme onoho člověka na druhý břeh s nápisem, že mluví nesmysly, ničemu nerozumí a neměl by být součástí naší společnosti.

Ve změní všech svých myšlenek a otázek, které si ohledně Evropy velmi často pokládám, uvažuji nad tím, jak vnímali své evropské občanství třeba svatý Vojtěch a Jan Ámos Komenský. Dnes je často považujeme za Čechy a mylně si je přivlastňujeme a zbožšťujeme. Zapomínáme ovšem na to, že jsou to obvykle právě jejich přesvědčení, zkušenosti a omyly, z nichž dodnes čerpáme při sestavování evropských hodnot. Přestože Jan Ámos Komenský i svatý Vojtěch jsou dnes vnímáni jako Češi, tak to byli především první Evropané, a bylo to právě evropské občanství, na které se mohli doopravdy spolehnout, když byli ze své vlasti nuceni odejít. Proto bych si přála, aby ve svém evropském občanství našel oporu každý, kdo nemůže žít ve své zemi, kdo se necítí být pyšný na svou rodnou zemi, a i ten, kdo se prostě a jednoduše někdy cítí ztracen. A věřím, že všichni, kdo mají to štěstí, že jsou spokojeni a hrdí na všechna jim náležící občanství, poskytnou těm, co stále ještě hledají ve společnosti své místo, pomocnou ruku. Je pak totiž mnohem snazší dojít k poznání, že podstatou evropanství ve skutečnosti vůbec není, zda se v Evropě narodíte, nebo jak dlouho v ní žijete. Být Evropanem je postoj ke světu, vyznávání společných hodnot jako vstřícnost, laskavost, otevřenost, slušnost, svoboda, pravdivost, láska k sobě a k ostatním, a hlavně neustálá práce na sobě samém.